

Masa üstü, fotoğrafçılığın önemli uygulama alanlarından biridir. Yüzyıllardır ressamlar müşterilerini çok fazla detaylara sahip hatta dokunulabilecek kadar gerçekçi meyve tabakları, masa donanımları ve av görüntüleri ile memnun etmişlerdir. Resim sanatı 20 yy. başlarında soyut anlayışa yöneldiğinde bile Georges Braque'nin kübik gitarları ve Paul Cezanne'nin meyve düzenlemeleri gibi masa üstü çalışmaları artistik ifadenin gözde biçimi olarak kalmıştır. Fotoğrafçılar masa üstü fotoğrafçılığa yöneldiklerinde önce resim sanatından etkilendiler ve benzer nesnelere fotoğrafıladılar. Fakat artık günümüzde fotoğrafçılar bu konuda daha özgürdüler ve değişkenlik gösteren birçok konu ile ilgilenirler.

Jan Davidsz de Heem (1606-1683), Ölüdoğa.

Cezanne (1839-1906), Ölüdoğa.

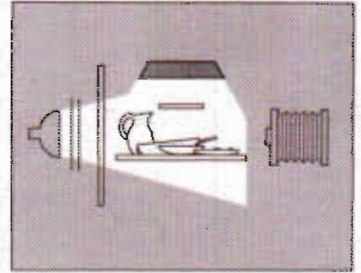
"Görkemli bir sofrada bol meyve ve egzotik yiyecekler. Bol renkle betimlenmiş bu zengin görsel ziyafet rasgele görünse de gerçekte büyük bir itinayla düzenlenmiş. O dönemde Felemenk sanatçıları yeteneklerini göstermek için çok çeşitli nesnelere, sık sık zengin Hıristiyanlık simgeleriyle, felsefi ve metafizik düşüncelerle betimlerlerdi. Buradaki yapıt ise tamamen duyular için bir kutlamadır. Derin, parlak renkleri ve bilinci fırça işçiliği ile De Heem'in Felemenk'in en büyük ölü doğa sanatçılarından olduğu kabul edilir."¹

"Cezanne, renk tonlarını ışık ve gölgeyle değiştirmek yerine doğrudan renkleri değiştirir. Sonuçta ortaya gerçeğe sadık değil, ama ışık-gölge etkileşimiyle tonlama ve hacim kazanan eserler çıkar. Doğayı basit geometrik biçimlere indirgeyişi ve çarpıcı renk kullanımı, Kubistler'i ve Fovistler'i büyük ölçüde etkilemiştir. Cezanne, Braque ve Picasso gibi, 100 yıl içinde sanatın algılanışını temelden değiştiren sanatçılardandır. Kubizm sayesinde sanat artık çevremizdeki dünyanın yalnızca bir taklidi olmak zorunda değildir."²

Masa üstü fotoğraflar ticari ve kişisel amaçlarla yapılabilir. Onların bu çok yönlülüğü özellikle ticarete yeri doldurulmaz hale gelmiştir. Profesyonel fotoğrafçı için amaç malı (nesneyi) en iyi tanımlayabilen, bir dönemi ya da ruh halini yaşatabilecek, hergün karşılaştığımız nesne için yeni bir imaj yaratabilecek görüntüyü elde etmektir. Ne zaman bir dergiyi, bir kataloğu, bir yemek kitabını ya da elektronik cihazlar üzerine hazırlanmış bir el kitabını elimize alsak masa üstü fotoğraf örnekleri ile karşılaşırız. Pırıldayan rujlar, otomotivden ayrıntılar, unlu mamüller gibi görüntüler karşımıza çıkar.

© Carl Zapp

"Fotoğraftaki zemin granit görünümlü fayaştır. Fon ise buğulu plexiglastır ve arkasına dar reflektörlü ışık kaynağı yerleştirilmiştir. Böyle bir çalışmada en zor kısım beyzadaki detayları öldürmeden koyu bölgelerde de detay elde etmektir. Şeker kasesinin üzerinde yer alan tepe ışığından, şeker taneleri üzerine aşın ışık düşmesini önlemek için ışık kaynağının önüne ek bir ışığı yayan aydinger yerleştirilmiştir. Buna ilave olarak karadut üzerindeki tanelerin belirginleşmesi için bir fırça yardımıyla üzerlerine yağ sürülmüştür. Fotoğrafta en önde yer alan, fazla derin olmayan kaba süt doldurulmuştur ve içine büyük bir kısmı dışarıda kalacak şekilde, karadut taneleri oturtulmuştur. Fotoğrafta görüldüğü gibi hem cam sürahideki hem de önde yer alan şiş kaptaki süt kabarcıklarının oluşması için Kodak Photo-Flo çözeltisi ilave edilmiştir. Çekim sırasında CC.075M filtre ve 65 diyafram tercih edilmiştir. Fotoğraf makinesi Toyo G, objektif 240mm. film ise 8x10 Kodak Ectachrome 64'tür."³

Masa üstü fotoğraf en çok tanıtım fotoğraflarında görülür. Günümüzde binlerce fotoğrafçı hayatını bu tür fotoğraflar çekerek kazanır. Fotoğraftaki nesnelere en gösterişli biçimde çeker ve izleyicilerde buna bağlı olarak o nesnelere daha çok tüketirler. Masa üstü fotoğraflarda görüntü tamamen kontrol altındadır. Profesyonellerin birçoğu bu tip çalışmalar için küçük boy (35mm'lik) fotoğraf makineleri tercih etmezler. Fakat hangi makine kullanılırsa kullanılsın temel masa üstü fotoğraf ilkeleri aynıdır. Masa üstü fotoğrafçıları nesnelere düzenlemek; dengeli, sade fotoğraflar elde edebilmek için günlerce uğraşırlar. Aydınlatma fotoğrafçının kontrolündedir. Tüm yapay aydınlatmalar doğal ışığın taklitleridir. Bu nedenle fotoğrafçı gün ışığının çeşitli yüzeyler üzerindeki etkilerini gözlemler ve stüdyosunda aydınlatma araçları ile bu etkileri yeniden elde etmeye çalışır.

Bu tür çalışmalarda genellikle büyük format film çeken körüklü makineler kullanılır. Körüklü makinelerin gövdeleri, hem ön hem arka kısımları, aşağı-yukarı ya da sağa-sola hareket edebilir. Normal fotoğraf makineleri ile çektiğimizde muhtemelen ortaya çıkabilecek görüntüdeki biçim bozumu körüklü makine ile önlenir ve alan derinliğini kontrol altında tutabilmek için film düzlemi ile mercekle düzleminin ilişkisi değiştirilebilir. Büyük film kullanımı daha fazla keskinlik ve detay eldesi için de bir avantajdır. 35mm. makine ile de kısık diyafram tercihiyle daha geniş bir alan derinliği elde edilebilir. Fakat körüklü makine ile yapılan çekimler kadar tatminkar olmaz.

Körüklü hareketlerinin görüntü üzerine etkileri

Makine, bütün binayı görecektir şekilde yukarıya doğru kaldırılır ise binadaki hatların birbirine yakınlığı normaldir. Ön ve arka hareketleri olmayan makinelerde böyle etki yaratılır.

Makine yukarıya doğru kaldırılır, aynı zamanda arka düzlemin üst kısmı içe doğru eğilirse o zaman film düzlemi bina düzleminin paralel olur ve birbirine yaklaşmış olan dikey hatlar düzelir.

Makine, binayı görecektir şekilde yukarıya doğru kaldırılır ve arka düzlemin üst kısmı içe eğilirse dikey hatların düzeltilmiş hale gelir. Bu da binadaki hatların birbirinden uzaklaşmasına neden olur.

Makine yukarı doğru kaldırılır ve hem ön hem arka panelin alt kısımları içe eğilirse hatlar birbirine abartılı olarak yaklaşır.

Çekimi yapılacak görüntünün tepesinin daha büyük bir bölümünü görüntüye dahil etmek için makine seviyesi aynı kalır. Sadece ön panel biraz yukarıya kaldırılır.

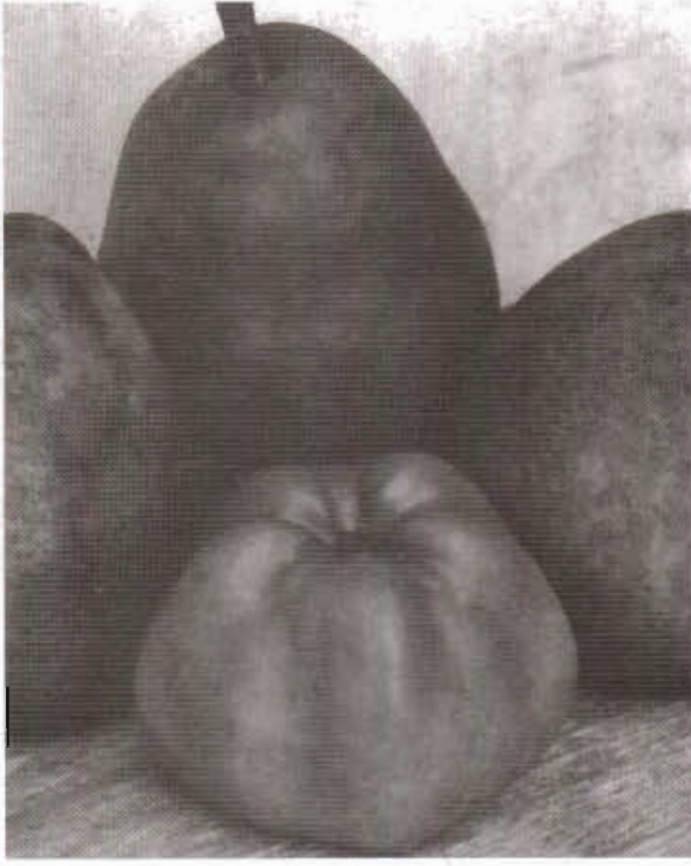

Arka panel sağa doğru hareket ettirilirse konunun solda kalan kısmının büyük bir bölümü görüntüye dahil olur. Bu durumda arka paneli çevirerek dikey olan film düzlemi yatay duruma

Masa üstü fotoğraf çekimlerinde üç önemli nokta vardır. Bunlar; fon tercihi, kompozisyon ve aydınlatmadır.

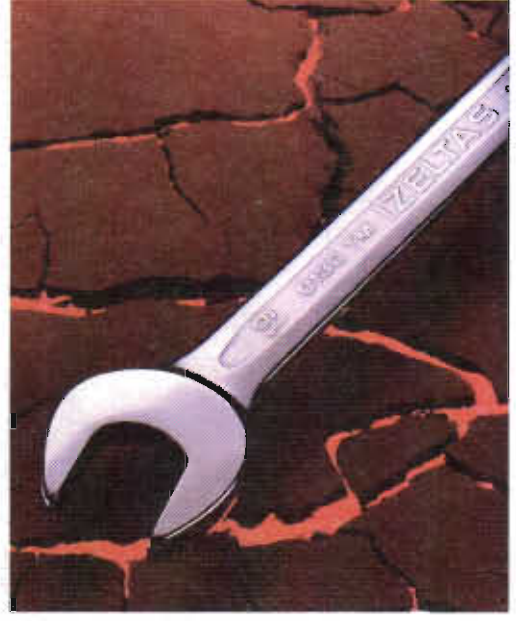
Fon tercihi, konuya uygun düşecek ya da konuyu ayıracak (soyutlayacak) biçimde olmalıdır. Renk mi, doku mu belirgin olmalı yoksa göze çarpmayan bir fon mu tercih edilmeli bunun kararı verilmelidir.

Kompozisyon oluştururken fotoğrafçı belli bir konuyla başlasa bile, çekim süreci içerisinde kötü duruşları, hatalı ışığı görerek düzetme olanağına sahiptir. Görüntü her zaman kontrol altındadır. Masa üstü fotoğrafçıları çalışmalarını sırasında ışık gölge oyunlarından, hacim duygusundan, renk kombinasyonlarından ve istiflerinden yararlanırlar. Masa üstü çalışmalarında her zaman gösterişli nesnelere kullanılmaz. Bazen kabuk kabuk kalkmış duvar, tahta dokular, çamur ve boya lekeli zeminler çok iyi sonuç verebilir. Masa üstü çalışmaların ortak özelliklerinden biri detaya gösterilen özendir. Örneğin önemli masa üstü fotoğrafçılarından Edward Steichen'in "Üç Armut Bir Elma" fotoğrafına gösterdiği özen gibi. Steichen bu fotoğrafta ağırlık, denge ve hacime dikkat etmiş, en uygun ışığın yaygın ışık olması gerektiğine karar vererek böyle bir ışık tercih etmiştir. Ayrıca çok kısık diyaframda uzun süre pozlandırmıştır.

E. Steichen, Üç Armut Bir Elma, 1921.

Masa üstü aydınlatmasında genel prensip tepeden ve geriden ana ışık kaynağı, önden de bir yansıtıcı kullanımıdır. Böyle aydınlatılan objeler fondan kolayca ayrılırlar. Çekim sırasında direkt ışık yerine yumuşatılmış ışık tercih edilmelidir. Işık kaynağı ne kadar geniş ise sonuç ışık o kadar iyidir. Aydınlatma sırasında değişik açılar denenir ve objelerin birbiri üzerinde gölge düşürmemesine dikkat edilir. Flaş ile çalışılıyorsa flaşın önüne yumuşatıcı konabilir ya da bir yansıtıcı yardımıyla flaş sıçratılarak indirekt ışık kullanılır. Genellikle iyi aydınlatma dolgu ışıkları ile gölgeyi en aza indirerek ve yumuşak ışık kullanarak yapılan aydınlatmadır. Fakat şu var ki her kompozisyon kendi doğasına uygun farklı tekniklerle aydınlatılır. Her zaman yumuşak ışık değil bazı durumlarda sert ve gölgeli ışık çekimi yapılan konu için daha uygun olabilir. Bazı çekimlerde daha farklı müdahaleler gerekebilir. Örneğin bir şişe kırmızı sarap çekerken ışık bu koyu renge nüfus edemeyeceğinden şarabı sulandırmak gerekebilir. Hızla eriyen gerçek buz parçaları yerine plastik buz parçaları tercih edilir. Ya da dumanı tüten bir yemek fotoğrafındaki duman sigara dumanıdır.

© Nafia Özdemir

Yaygın yumuşak bir ışık için soft box kullanılmalı ya da ışık çadırı kurulmalıdır. Bu çadır ince kumaş ya da aydingerden oluşturulur ve açılıp kapanabilen düzendir. Işık herhangi bir yönden direkt verilebilir. Fakat ışık düzenine tepe ışığından başlamakta fayda vardır.

Çekim sırasına karanlık bölgeleri açmak için yansıtıcılar kullanılır. Bu beyaz, gümüş ya da yıldız renkli olabilir. Fon olarak siyah kadife ve beyaz kartona her zaman gerek duyulur. Ayrıca çekimi yapılacak konuya göre çok farklı renk ve dokuda fonlar tercih edilebilir. Siyah plexiglas yok ise siyah kadifenin ya da herhangi koyu renk bir fonun üzerine konacak cam tabakası çekimi yapılacak objelerin yansımalarının elde edilmesini sağlar. Çekimde farklı atmosferler yaratmak için çeşitli doku, boy ve renkte taş parçaları, taş görünümlü tahtalar, mercan ve budaklı tahta yığınları, çakıl taşları ve deniz kabukları kullanılabilir. Fon olarak kullanılan bu malzemeler, kimi fotoğrafçılar için ana konu da olabilir.

İster tek obje ister çok objeli kompozisyonlar tercih edilsin geri plan, aydınlatma, makine açısı ve uzaklığı gibi çeşitli seçenekler söz konusudur. O yüzden masa üstü fotoğrafçısı öncelikle ne yapacağını düşünmelidir. Doku mu, biçim mi, renk mi önemli bunun kararı verilmelidir. Renklerle çalışılıyorsa renk psikolojisi, renk kültürü, renk dengesi, renk kontrastı, renk perspektifi hakkında bilgi sahibi olunmalıdır.

KAYNAKÇALAR

CALDER, Julian,
GARRETT, John,

FREEMAN, Michael,
FREEMAN, Michael,

LANGFORD, Michael,
LANGFORD, Michael,

MARCHESİ, Jost J.,

ÖZDEMİR, Nafia,

The 35mm Photographer's Handbook, Pan Books, London, 1982.

Photo School, Papermac, Hong Kong, 1983.

Studulo Manual, Nicholas Enterprises Limited, Italy, 1984.

35mm Handbook, Alfred A. Knopf, Newyork, 1983.

Yaratıcı Fotoğrafçılık, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1998.

Photography With Large. Format Cameras, Eastman Kodak Company, U.S.A., 1988.

Professional Lighting Technique, The Broncolor Handbook, Switzerland, 1988.

Yayınlanmamış Ders Notları, İzmir, 1991.

Cezanne, Macdoland & Co. (Publishers) Ltd, Paris, 1989.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi Cilt 1, Yem Yayınları, İstanbul, 1997.

The Great Themes, Time-Life International, Nederland, 1957.

Professional Photographic Illustration, Eastman Kodak Company, U.S.A., 1989.

Sanat Kitabı, 500 Sanatçı-500 Sanat Eseri, Yem Yayınları, Hong Kong, 1956.

DİPNOTLAR

* Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Fotoğraf Bölüm Başkanı.

1. **Sanat Kitabı**, 500 Sanatçı-500 Sanat Eseri, Yem Yayınları, Hong Kong, 1956, s.213

2. **A.g.e.**, s.65-91

3. **Professional Photographic Illustration**, Eastman Kodak Company, U.S.A., 1989, s.62